

Zbořte konvenční škatulky, i stáří má být naplněno prací a vzděláváním, píše americký sociolog Mark A. Krain. Jenže nový výzkum ukazuje, že koncept „aktivního stáří“ česká společnost nepřijala. A určitá část populace na něj nebude mít nikdy. Dnešní třicátníci a čtyřicátníci doufají, že směřují k aktivnímu stáří. A co když „šťastný věk“ nepřijde? Esej s názvem **Unavení sluncem** napsal sociolog **Ivo Možný**.

Evropa se pomalu propadá do neřešitelných problémů, jako ostatně celá euroamerická civilizace. Jedním z nich je dramatické stárnutí populace – v době, kdy civilizační vývoj zároveň otevřel občanům bohatých zemí nabídku dvou nových životní fází: dospělého mládí a mladého stáří.

Dospělé mládí vidíme všude kolem sebe: jsou to ti, kteří odkládají převzetí nezrušitelných rodičovských odpovědností za třicítka a dál – a zhruba v pětině případů na nikdy, protože se příliš zabydlí v iluzi, že stáří nepřijde a odpovědnost je zastaralý výraz, dnes už stažený z oběhu.

Mladé stáří má být ten šťastný věk, kdy už jsme svým povinnostem dostali a žijeme zase svobodně a plně, pořád ještě zdraví, svěží a plni života, dobře zabezpečení sociálním státem a celoživotními úsporami, osvobození od odpovědnosti za děti a starosti v placeném zaměstnání. Má ležet někde mezi šedesátým a osmdesátým, pětáosmdesátým rokem života. Ale také mladé stáří má podle některých představ vlastně trvat věčně.

Život začíná ve čtyřiceti! Ne, v šedesáti! Rozprava o mladém stáří, nejčastěji pod označením „aktivní stárnutí“, se v Evropě rozvinula už v 80. letech. Mělo to dvě příčiny. Jednak příslušníci první generace dospělého mládí překročili čtyřicítka a jejich jistota, že ten pohyblivý svátek bude trvat navěky, se počala otřásat. Začaly jim docházet signály, že jednou i oni zestárnou, a nedaly se přehlédnout. Co hůř: začalo jim docházet, že jednou také umřou, ale před tím může ležet kdovíkolik let, jež stráví jako relativně bezmocní staří lidé.

Ohromný úspěch měly najednou publikace „Život začíná ve čtyřiceti“, a jak šel čas, nahradily je tituly „Život začíná v padesáti“ – a nakonec: ovšemže v šedesáti! Dojemné úsilí o vymazání smrti z lidského života, tak charakteristické pro naši civilizaci v pozdní době, zažívalo konjunkturu – která ostatně pořád trvá.

Druhá příčina nevězela v lidské povaze naší civilizace, ale v její ekonomické pragmatice: v Evropě 80. let stále trvala jedinečně dlouhá konjunktura a nedostávalo se pracovních sil. Deficit prohlubovalo zlenošení Evropanů, přirozený důsledek dobrých časů: nikdo nechce dělat špinavé a nepřijemné práce.

První řešení, gastarbeitři z chudých zemí, začalo už v 80. letech ukazovat svůj rub: na jedné straně nepokoje a hořící auta v ulicích velkoměst, na druhé nástup extrémní pravice, která ohrožuje demokracii. Ale vždyť „zdroje tu jsou“: hledejme je ve vlastní, loajální populaci. Koncept aktivního stáří se báječně hodil k mediální a politické legitimaci posouvání důchodového věku směrem k sedmdesátce. Do důchodu šel také výraz „zasloužený odpočinek“ a na jeho místo nastoupil o generaci mladší výraz „aktivní stárnutí“.

Odpoutávání v. aktivní stárnutí

Je to optimistický program, který má nabídnout smysluplný životní postoj těm, kteří dnes do důchodu odcházejí skutečně nebývale zdraví a zdatní – a je jich stále více. U nás budou tvořit lidé nad pětadesát let v polovině tohoto století třetinu domorodých Čechů. Sociologové a sociální gerontologové používali pro pochopení změn, které přináší stárnutí, koncept opouštění rolí, rozvinutý do teorie odpoutávání. Jak člověk stárne, okruh očekávání k němu vztažených se zužuje: jednou ho přestanou potřebovat a opustí jeho domácnost děti a s nimi i rodičovské role; zůstane jen naděje, že se snad později změní v daleko méně náročnou roli prarodičů. Při odchodu do důchodu zlomem zanikne celý soubor očekávání vztažených k dosud zastávanému pracovnímu místu. A jak postupuje čas, odpoutává se člověk od dalších

svých aktivit a rolí s nimi spojených, anebo se ony odpoutávají od něho.

Počínaje 70. lety se proti této teorii polemicky vyprofilovala teorie „aktivního stárnutí“. Horlivé rozvíjení tohoto konceptu pak vedlo i v sociologické literatuře k velmi přitažlivým obrazům budoucnosti.

Tak například podle vize Roberta C. Atchleyho seniři 21. století, kteří se úspěšně adaptují na období stárnutí, budou nezávislí a samostatnými manažery svých vlastních životních cílů a zároveň flexibilní v tom smyslu, že budou ochotni zkusit své schopnosti a síly ve více různých činnostech. To ovšem předpokládá, jak píše jiný americký sociolog Mark A. Krain, zbořit konvenční „škatulkovaci“ představu o třech životních etapách (mládí jako fáze vzdělávání a přípravy na budoucí zaměstnání, dospělost jako ekonomicky produktivní období a stáří jako doba volného času a odpočinku) a nahradit ji flexibilnějším modelem permanentního prolínání vzdělávání, práce a zájmových aktivit. Koncepce věkové diferenciaci by tak měla ustoupit koncepci věkové integrace, kde jsou hranice mezi zaměstnáním, vzděláváním a volným časem rozvolněny, celoživotní vzdělávání je propojeno s celoživotní prací a celoživotním provozováním zájmových aktivit ve volném čase.

A už jen radosti ve Slunečním státě

Existují v odborné obci i jiné názory, leč v mém pojetí je sociologie věda, tedy pokus o pochopení a vysvětlení toho, co je. Formulaci toho, co bude, i toho, co býti má, přenechává jiným způsobům myšlení. Oba citovaní autoři vidí své poslání jinak. Cítí se nadáni viděním do budoucna, na což já se necítím. Z pochopitelných důvodů: před mýma očima se už několikrát ta suverénně předvídaná budoucnost změnila v přítomnost – a bylo to věru napínavé. Je zajímavé, že představy o budoucnosti se vyvíjejí velmi málo. Ten obraz společnosti, kde „vzdělávání je propojeno s celoživotní prací a celoživotním provozováním zájmových volnočasových aktivit“ my starší dobře známe z Marxe. Je to ale sen jistě starší, přesně tak si

to představoval například i Campanella ve *Slunečním státě* (1623) a další autoři klasických utopií. Budoucnost se všeobecně mění méně nežli přítomnost, která ji předchází.

Pro sociologa, ale i pro odpovědného politika se tu otevírá otázka: A co ti, kdož nebudou nezávislími a samostatnými manažery svých vlastních životních cílů nebo nebudou dostatečně vzděláni, nebudou patřičně flexibilní, nebudou ochotní zkusit své schopnosti a síly ve více různých činnostech – nebo nic z toho?

Vzdělání, aktivní, unavení a zelení

Obyvatele sociálního státu, které všechny spojuje nárok na penzi, rozdělí život v kritickém okamžiku, kdy se nároku na důchod dožijí, přinejmenším na tři skupiny.

Jednak jsou tu ti, kdož na aktivní stáří mají a užívají si je. Víím, o čem mluvím: takové lidi nejčastěji vidím kolem sebe. Živili se a žíví hlavou a intelekt se prací neopotřebovává. Tedy také, ale zas to tak nevádí; zejména v akademických kruzích pohodlně přežívá v plné síle mnohý starý popleta.

Ale i mezi modrými límcí vždycky byla a dnes dynamicky narůstá výrazná skupina starých borců a oldskautů, pro něž aktivní stárnutí není propagandistický pojem: dámy, kterým se blíží osmdesátka, dopoledne stráví v tělocvičně při pilates a odpoledne v univerzitě třetího věku; nebo účastníci zájezdu agentury Adventura s přechodem And, kteří v batohu najdou místo na sluchadla a inkontinenční vložky... Vzestup kvality života a zázraky moderní medicíny skutečně přidaly do života let a posunují hranice ekonomické aktivity až k sedmdesátce je jimi solidně podloženo.

Pak jsou tu ale ti, kteří neopouštějí model stáří jako odpoutávání se prostě proto, že jim na zastávání celé sady životních rolí docházejí už i v pátém decenniu síly, natož aby měli schopnost flexibilně si osvojovat role nové. Celoživotní vstávání po čtvrté, dojíždění k těžké práci v devastujícím prostředí, dlouhé úseky života s prací na tři směny a věčným nevyspaním a k tomu u žen druhá směna doma kolem dětí a baráku, u chlapů pravidelných pět šest piv denně... jsou způsoby života, které si nikdo nevybere, ale pro mnohé jsou celoživotním údělem. Každý obvodní lékař v dělnickém předměstí

anebo na malém městě vám řekne, že nezanedbatelná část jeho klientely by se dala už před šedesátkou označit souhrnnou diagnózou: mnohočetné neduhy způsobené opotřebením. Celková vyčerpanost. Nu a nakonec jsou tu i ti, kteří by předpoklady, síly i vzdělání měli, ale prostě se vyvíjejí aspoň na stáří k poznání, že hodnotový model práce – výdělek – konzum jako naplnění dnů není to nejlepší, co lze od života očekávat: „pestří a zelení“ třetího a čtvrtého věku, jak by je označila Hana Librová. Vysoká hodnota aktivity je jistě ustavující hodnotou naší civilizace, ale pouze té naší.

Hypotéza se nepotvrdila...

Pro sociologii je zajímavé zjistit, nakolik jsou v realitě platné teorie o tom, že společnost začíná stárnutí chápat nově a že přibývá lidí, kteří si osvojili koncept aktivního stárnutí. Existuje pro to dobrý zdroj dat. Už od roku 1991 probíhá i v České republice *European Values Study*, reprezentativní šetření postojů evropských populací, které se každých zhruba deset let opakuje, takže je možno sledovat i vývoj. Na Fakultě sociálních studií MU dostala Eva Zachariášová jako zadání své magisterské diplomové práce (vedoucím byl Ladislav Rabušic) úkol provést analýzu odpovědí mladších seniorů, tedy věkové skupiny 60 až 75 let, jak se za posledních dvacet roků u nich proměnily hodnoty, související s jejich postavením a zapojením do společnosti.

Eva Zachariášová se opřela o data z roku 1991, roku 2001 a roku 2008 a zjišťovala, zda a jak se za sledované období změnil u kohort mladších seniorů pocit kontroly nad životem. Zvýšila se samostatnost seniorů oproti jejich předchůdcům? Zapojují se více do činností dobrovolných organizací? Jaký význam pro ně má práce? Jakým politickým životem žije skupina, která bude mít svým zvyšujícím se počtem a opětovným vzestupem sociálního postavení významný a vlivný politický hlas? Odpověď lze shrnout klasickou větou závěru empirického výzkumu: Testovaná hypotéza se nepotvrdila, teorie odpoutávání zůstává více věrohodná nežli teorie aktivního stárnutí. V postojích českých seniorů nelze vysledovat v posledním dvacetiletí žádný jednoznačný trend, jejich politická participace, ote-

vřenost do širší společnosti, sebevědomí a nezávislost se nezvyšují.

Postoje a aktivity těch, kteří jsou v této věkové skupině dnes, se nijak významně neliší od těch, kteří v ní byli před dvaceti lety. Odpovědi na otázku, zda „by jednotlivci měli převzít více odpovědnosti, aby se o sebe dokázali postarat“, nebo zda naopak „převzít více odpovědnosti a zajistit, aby bylo o každého postaráno, by měl stát“, se v posledním dvacetiletí mírně posunuly – směrem k druhé variantě. Stejně je tomu s pocitem, že jedinec může ovlivnit svůj život; samostatných manažerů svých vlastních cílů mezi mladšími seniory spíše ubývá. Jako ostatně v celé populaci.

... a konjunktura končí

Touha po věčném mládí je stará jako lidstvo samo. Leč přes všechny úspěchy moderní medicíny lidský věk se neprodlužuje; jen přibývá těch, kteří se dožijí až těch posledních let před jeho přirozeným koncem.

Stále větší podíl z nás se dožívá šedesátky i sedmdesátky relativně ve zdraví a svězesti. Bez ohledu na ochotu populace už k posunutí důchodového věku mělo dojít dříve; skutečná otázka je jen, jak diferencovat nárok na nástup. A jak najít či udržet pracovní místa pro ty, kdo mohou a chtějí pracovat; nebude to lehké, karta se obrací, konjunktura naší civilizace skončila.

Česká republika je na tom ještě dobře, propad porodnosti u nás nastal s jedno-generačním zpožděním oproti státům západní Evropy. Časem už ale postupuje silná kohorta Čechů narozených v 70. letech. Dnes je jí kolem čtyřiceti, pořád pohoda. Až pro ni přijde čas penzijního věku, bude to horší: v pořadí podílu pětadesátiletých a starších nás právě tato silná generace posune z dnešního zhruba dvacátého místa do opravdu povážlivého postavení šesté nejstarší populace v Evropě. Opravdu vážným problémem pak je, jak se postaráme o lidi vysokého věku. Nezhroutlí-li se do té doby naše zdravotnictví, což by vyřešilo problém přirozenou cestou, bude u nás v polovině století na čtvrt milionu lidí kolem devadesáti a výš.

Sám bych rád věděl, co bych dělal, kdyby mi dnes bylo čtyřicet.

[Lidové noviny, 6. března 2010]

Rozhovor redaktora **Václava Lavičky** s ekonomem **Vernonem Smithem** pod názvem **Evropa i Amerika si žijí nad poměry**, se dotýká současného celosvětového problému – hospodářské krize.

Svět v uplynulých zhruba osmdesáti letech zažil dvě hluboké hospodářské krize. Podle Vernona Smitha, amerického nositele Nobelovy ceny za ekonomii, vědci ani praktičtí ekonomové ještě nemají dostatek zkušeností s tím, jak takovým globálním otřesům předcházet a jaké závěry z nich vyvozovat. „Domnívám se, že politici udělali velice málo pro dosažení dlouhodobé hospodářské stability. Jde jim hlavně o znovuzvolení do úřadů,“ uvádí tři-osmdesátiletý vědec, který v březnu tohoto roku absolvoval výroční přednášku pražského Liberálního institutu na téma „Bubliny na hypotečních trzích, které zaplavily ekonomiku“.

Vernon Smith získal Nobelovu cenu za přínos k rozvíjení experimentální ekonomie v roce 2002. Pomocí různých pokusů (laboratorních i v „poli“) zkoumal chování tržních subjektů. Považuje se za liberála, který je přesvědčen o tom, že mají-li se lidé pracovat k bohatství, potřebují svobodu, aby mohli objevovat a inovovat. Podle Smitha se má zdaňovat především spotřeba, nikoli příjmy. „Nechť platí vysoké daně ten, kdo hodně spotřebovává, tedy ten, kdo si užívá jachtu nebo vlastní dva tři domy...“

Mezi ekonomy převládá názor, že světové hospodářství, které prošlo hlubokou krizí, je už z nejhoršího venku. Co o tom soudíte?

Vnímám to jako naději, ale dosud jsme nepoznali realitu. Nevíme. Deflační tendence a pokles na trhu nemovitostí se podařilo zastavit, neboť centrální bankéři po celém světě a zvláště v USA, převzali značné sumy privatních dluhů. Tím se ulevilo i domácímu, jejichž finanční rozvahu rovněž poznamenala toxická aktiva. Ekonomové, politici a centrální bankéři si kladou otázku, zda udělali dost pro překonání krize, se kterou nepočítali. Musíme se poučit do budoucna, ale s řešením takových rozsáhlých krizí opravdu nemáme zkušenosti. Vždyť

něco takového se stalo za uplynulých osmdesát let dvakrát. Ta první propukla v roce 1929, druhá začala v posledním čtvrtletí 2007, kdy na trhu nemovitostí existovala bublina financovaná hypotečními úvěry. Ta třeskla a začal padat bankovní sektor a s ním celá ekonomika. Bohužel, nikdo z odborníků si nevěděl rady a nepřišel se skutečně účinným receptem, jak vlastně po vypuknutí krize postupovat.

Do jaké míry lze porovnávat nynější krizi s Velkou depresí třicátých let?

Průběh nynější krize se od Velké deprese třicátých let liší především tím, že centrální bankéři během poslední krize přijali velice rázná opatření. Jistě, můžeme si položit otázku, zda zasáhli včas a s dostatečnou rozhodností. Většina ekonomů hodnotících historii vám řekne, že v letech 1930–1931 centrální bankéři ve světě nepostupovali energicky, zaváhali.

Myslíte si, že také politici reagovali na vzniklou situaci správně? Jste znám tím, že jste veřejně kritizoval podpůrný program Obamovy vlády v hodnotě skoro 800 miliard dolarů...

Co je to správně reagovat? Pokud máte na mysli účinnost politických kroků v zájmu dlouhodobé stability hospodářství, pak moje odpověď zní, že nikoli. Jde o to, že dělají především to, co zvýší pravděpodobnost, že budou opět zvoleni do svých úřadů. Kladou si otázku, co si o tom či onom myslí typický volič, co vlastně chce a snaží se různými dárky získat jeho přízeň. Známe to i z historie. Během deprese v třicátých letech některé státy americké unie přijaly zákon zavádějící moratorium na nucené dražby nemovitostí, jejichž majitelé nebyli schopni splácet dluhy. Politici se tak snažili lidem pomoci.

Evropa, hlavně země, které mají společnou měnu, se nyní potýkají s hlubokou krizí důvěry. To se výrazně projevuje hlavně na kapitálových trzích.

Evropa, usilující o hospodářskou integraci a jednotu, má podle mého názoru problém, jak udržet na uzdě výdaje jednotlivých zemí. Evropané si dlouhodobě žijí nad poměry. Je to taková hra – snažit se využít cizí peníze ve vlastní prospěch, a to není dobré. Rozpočtová disciplína v Evropě – a to

se netýká jenom Řecka – je velký problém. Pravda, s podobným problémem se potýká federální vláda USA i jednotlivé státy americké unie. Náznorným příkladem je Kalifornie, která je nucena drasticky šetřit.

Nakolik účinné jsou vládní fiskální stimuly v USA?

Podstatným důvodem, proč v USA vznikla krize, byl vysoký schodek veřejných financí, který dále prohloubily vládní stimuly, včetně těch, které mají podpořit trh nemovitostí. Ale velký objem hypoték a z nich plynoucí závazky nebyly ze strany dlužníků dostatečně zajištěny. Lidé neměli dostatečné finanční rezervy na splácení hypoték. Jedno z klíčových řešení do budoucna spatřuji v tom, aby byla stanovena jasná pravidla pro financování trhu nemovitostí. Aby se nestalo, že závazky dlužníků nebudou dostatečně zajištěny, což mělo zhoubný dopad na celé americké hospodářství. Vzpomeňme si na rok 2000, kdy se akciový trh v USA zřítíl, a burzy cenných papírů přišly o deset bilionů dolarů. Ale banky to nijak zvlášť nezdevastovalo. Postižení byli především lidé, kteří se angažovali na akciových trzích. Nyní, kdy praskla bublina na trhu nemovitostí, vyvstaly velké problémy před bankami. Navíc začalo přibývat lidí bez práce, což situaci dále zkomplikovalo.

Nakolik jsou „bubliny“ na trzích aktiv pro ekonomiku nebezpečné? Lze se jim vyhnout?

Problém, jak zabránit spekulativním bublinám, které ohrožují bankovní systém, a tedy celou ekonomiku, trvá. V historii už jsme poznali spoustu různých bublin. Když splasknou, postihují značný počet lidí.

Mohl byste jmenovat země, kde existuje největší riziko vzniku dalších bublin?

Takové riziko existuje všude, kam se podíváte. Právě jsem se vrátil ze Šanghaje, kde mi přítel vyprávěl, jak tam stále rychle stoupají ceny nemovitostí. To platí i pro další čínská velkoměsta. Jedním z důvodů tohoto růstu je pokračující obrovská migrace lidí z venkovských oblastí do měst. Čína tak zažívá to, co už svět poznal a co umožnila „zelená revoluce“ zvyšující produktivitu v zemědělství. Čína také

liberalizovala svoji ekonomiku, přinejmenším svůj trh, který stále roste. Myslím, že právě liberalizace přispívá k rostoucímu bohatství Číňanů, jejichž příjmy stoupají.

[Hospodářské noviny, 1. března 2010]

Současné aktuální téma aktivní činnosti sopky na Islandu reflektuje rozhovor redaktora **Petra Honzejka** s ředitelem Geologického ústavu Akademie věd **Václavem Cílkem** s názvem **Islandská sopka ukázala, jak snadno se náš svět zadře.**

Uzavření evropských letišť po nedávném výbuchu sopky na Islandu ukázalo, jak velké nebezpečí plyne z existence nástrojů na zjišťování nebezpečí, říká geolog z Akademie věd Václav Cílek. Letiště podle něj zřejmě nemusela být uzavřena tak dlouho, přehnané varování a byrokracie situaci jen zhoršily. Stále složitější, globálně provázaný svět je podle Cílka na přírodní katastrofy citlivější než v minulosti.

Čekala se na Islandu sopečná erupce takového rozsahu?

V podstatě ano. Už od roku 1994 pozorovali vulkanologové velké zvýšení sopečné aktivity, exploze se čekala už od roku 2005. Takže sopka si dala pět let na čas. Nikoho to moc nevzrušovalo, protože na Islandu patří sopky k životu. Víme toho o nich poměrně dost: máme podrobné záznamy v kronikách už od 11. století. A když je porovnáme s tím, co umíme o sopečné činnosti zjistit zkoumáním ledovcových vrstev, vyjde nám, že na Islandu došlo v historické době přibližně ke dvěma stům vulkanických erupcí. Analýzou jejich intenzity a frekvence můžeme odhadnout, že nyní jsme na začátku dalšího období vulkanického neklidu.

Jak dlouho takové období může trvat?

Období zvýšené vulkanické aktivity charakteristicky trvá 70 let a celý cyklus kolem 140 let. Průměrná erupce na Islandu pak trvá několik týdnů až několik měsíců. A v řadě za sebou bývá takových erupcí tři až pět. Tenhle výbuch byl přítom jeden z těch menších.

Takže se máme v brzké době připravit na větší komplikace než v posledních týdnech?

To se říci nedá. To, co se dělo, byla kombinace vulkanologických a meteorologických faktorů. Když dojde na Islandu k výbuchu, tak v devadesáti procentech případů sopečný prach míří k severu, ne do Evropy. Sice je pravděpodobné, že v brzké době dojde k většímu výbuchu, ale je mnohem méně pravděpodobné, že meteorologická situace bude taková, aby prach opět zavála k nám.

Kdy k většímu výbuchu může dojít?

Na to existuje jediná seriózní odpověď: Nikdo to neví, ani vědět nemůže. Statisticky vzato – podle toho, co je známo o vulkanismu na Islandu – to může být do tří až deseti let.

Jak vlastně byla exploze islandské sopky velká ve srovnání s jinými erupcemi?

Velký výbuch na Islandu obvykle vynese do ovzduší krychlový kilometr popela. Tentokrát to bude zřejmě o něco méně. Větší výbuchy znamenají pět až deset krychlových kilometrů popela v atmosféře. A při supervýbuchu, který ovlivní klima na zemi na několik let, se do ovzduší dostane kolem tisíce kubických kilometrů prachu.

Tahle exploze ale byla unikátní v tom, že vítr dopravil prach v málo zředěné formě nad Evropu a teprve tam došlo k jeho rozptýlení.

Kvůli sopce se zastavila letecká doprava málem na celém světě. Bylo nebezpečí skutečně tak velké?

To je otázka. Třeba v Reykjavíku se letecký provoz nezastavil. Vítr foukal jinam. A také Island'ané se prostě na sopky dívají jinak – naučili se s nimi žít.

V Evropě se spíše prokázalo, jak velké nebezpečí plyne z existence stále dokonalejších nástrojů na zjišťování nebezpečí. Funguje to takhle: příslušná agentura monitoruje situaci a v okamžiku, kdy se objeví jakékoli riziko, vydá raději doporučení, aby se nelétalo, protože se od ní čeká „akční zásah“. Letecké firmy se podívají na oblohu a řeknou – vždyť je to blbost, na nebi není ani prášek. Ale nevzlétnou. Vědí, že pokud by se čirou náhodou něco stalo, tak jim pojišťovny neproplatí škodu.

Takže podle vás se to se zákazy letů přehnal?

Mohlo se létat mnohem delší dobu. Dřív by letecká společnost vyslala do vzduchu malé letadlo, zjistila by reálnou situaci a vzala si odpovědnost sama na sebe. Dnes odpovědnost deleguje na mezinárodní organizaci, která ale musí vždy vydat razantní stanovisko. Protože jí hrozí, že když to neudělá dostatečně důrazně, bude čelit žalobám. Prostě to musí trochu přehnat. Kvůli existenci nástrojů na zjišťování nebezpečí někdy řešíme nebezpečí, kterého bychom si dříve vůbec nevšimli.

Co to znamená pro západní civilizaci?

Naše civilizace se soustřeďuje na efektivitu a zisk a to nás nutí ke stále dokonalejší dělbě práce. Vytváříme stále jemnější a složitější stroj. A ten je samozřejmě citlivý na jakoukoli změnu podmínek. Pokud dojde k jakékoli anomálii, jako byla tato, snadno se zadře. Společnost je navíc propojená právními a byrokratickými vazbami, které právě v krizových okamžicích mohou zvyšovat škody. Což jsme viděli v případech přehnaného varování před sopečným prachem a zastavení leteckého provozu. Na to navazuje další řetězec důsledků. Státy třeba nyní budou muset sanovat aerolinky, stejně jako to dělaly dříve v případech bank. Zase budou mít méně peněz, bude růst zadlužení... Zkrátka ukazuje se, že nejsme tak velkými pány situace, jak si někdy myslíme.

Proč si to sami tak komplikujeme?

Částečně je to dané množstvím úředníků, bujením institucí. Já sám ve své funkci pozoruji stále narůstající administrativu. Stále se musíte zajišťovat, abyste nebyl zpětně napadnutelný, že jste něco zanedbal. Sám nevím, kdy právní řád ještě pomáhá, a kdy už začíná škodit. Jsme zapleteni v bludišti právních předpisů. Měli bychom se snažit spíš o „ochranu jednoduchosti“, jak o tom píše Joseph Teinter v knize Kolaps komplexních společností.

Není ale množení úředníků, předpisů a různých omezení také projevem toho, že se tato společnost příliš bojí?

Ano, strach je všudypřítomný. Uvedu příklad: kdekoli přednáším, tak vždycy nakonec přijde otázka na rok 2012, na konec světa podle mayského ka-

lendáře. Lidé se na něj ptají jakoby s nadhledem. Jenže když to analyzujete hlouběji, zjistíte, že je za tím skutečně reálná obava. Všichni cítíme, že se časy mění, že jsme konfrontováni se silami a procesy, nad kterými máme jenom částečnou kontrolu. Řecká krize, ceny komodit, sopečný výbuch, to všechno jsou v podstatě jen různé aspekty jednoho znejistujícího mechanismu. Vnímáme, že se pod hladinou každodennosti něco děje. Jsou tu patrné rysy určitého rozpadu.

Vraťme se k sopkám. Když odhlédneme od tohoto případu, kdy byla reakce na nebezpečí možná přehnaná, jaké riziko pro civilizaci vlastně představují? Když tato sopka vybuchla, tak jsem se upřímně řečeno dost vyděsil. Z historie víme, že exploze sopek několikrát vedly k pádům civilizací. Například v polovině doby bronzové, potom na jejím sklonku a dalších obdobích. Když je sopka skutečně velká, sopečný prach zastíní slunce takovým způsobem, že úroda je mnohem menší než obvykle, objeví se kyselé mlhy, někdy víc prší – výsledkem je pak kalné, chladné léto, které proprší, a úroda shnije. Může se stát, že až polovina populace vymře, zbytek na čas upadne do chaosu.

Kdy se to stalo naposledy?

Pravděpodobně v roce 535. To byla doba, kdy končilo stěhování národů a zároveň doba, kdy Češi přišli do české kotliny. Je to doba popisovaná jako roky tajemného prachového zákalu, šedivé kyselé mlhy, přes kterou slunce proniká jen přes poledne a vyhlíží přítom jako měsíc. Roky, kdy zvířata „teskně hynou“, protože žerou trávu zamořenou oxidy síry... a lidé přicházejí o rozum. Je opravdu těžké představit si dlouhé měsíce šedé kyselé polotemnoty.

Potom to byl rok 1362 – tehdy v Číně zemřelo obrovské množství lidí. A zdá se, že to byla i příčina morové rány, která se se zpožděním přesunula do Evropy a způsobila až třicetiprocentní ztráty populace. K menším událostem došlo i před vypuknutím třicetileté války a Velké francouzské revoluce.

Hrozí něco takového dnes?

Dnes stačí méně. Scénář může být tento: exploduje relativně malá sopka, pře-

sto částečně ovlivní klima. Klesne produkce potravin, a najednou se ukáže, že to světové společenství nedokáže řešit. V jeho možnostech je zajistit potravinovou pomoc maximálně pro 200 milionů lidí a to není mnoho. Stačí, když dojde k menšímu výpadku na trhu s potravinami a výsledkem bude panika, která rozkolísá ceny (podobně jako u komoditních šoků v minulosti). Výsledek? Na potraviny nebudou mít miliony lidí v chudých zemích.

Takže podle vás naše společnost není na takovou katastrofu připravena lépe než společnosti starší?

Vezměte si pro srovnání příklad starého Egypta. Jednou z jeho priorit bylo udržovat sýpky pro případ několikaleťového sucha. Podobně třeba v římských dobách bylo samozřejmostí držet něco jako strategické zásoby na jeden až dva roky. A dnes? Průměrné strategické zásoby potravin ve světě klesly na 26 dní. Zajímá mě, jak je to u nás. Nedostal jsem odpověď, ale podle reakcí soudím, že Česko má zásoby ještě na mnohem kratší dobu.

Není to ale logické? Zásoby se dají levně dovážet.

To je pravda. Ale představte si tuhle situaci: vybuchne sopka, a například Indie ohlásí, že nebude vyvážet rýži. V tu chvíli ostatní země v obavách, že se kupci vrhnou na jejich zásoby, v několika dnech zavedou stejná pravidla – zákaz exportu. A rozšíří se panika. Něco podobného, i když v menším, jsme viděli v letech 2007–2008, kdy ceny sóji vylétly o 130 procent a obilí o 30 procent. Na poměrně malý přírodní impuls nynější svět reaguje destabilizací, která může mít vážné dopady.

Dozvíme se v předstihu, že dojde k takovému sopečnému výbuchu, který by dokázal něco takového způsobit?

Ne. Skutečně gigantické rozměry by měla katastrofa, pokud by došlo k výbuchu supervulkánu. Trvale špatná situace je třeba v Yellowstoneu a v okolí Vesuvu. Ale k takové katastrofě dochází v intervalech tisíců let. Je tedy poměrně malá pravděpodobnost, že k tomu dojde za našeho života.

Ale když už bychom chtěli uvažovat z perspektivy tisíciletí, mohli bychom se na to podívat i takto: výbuch

supervulkánu před sedmdesáti tisíci lety pravděpodobně uspišil vývoj lidského druhu. Neznámá katastrofa, patrně sopečného původu, přivedla Čechy do české kotliny. Katastrofa vždy představuje impuls k pokroku. A na katastrofách je pravděpodobně založená celá evoluce. Z hlediska nadosobního je tedy katastrofická zvěst vlastně dobrou zprávou. Z našeho hlediska je to ale podobné, jako když zapálíte mraveniště.

Václav Cílek

Profesí geolog, odbornostmi také klimatolog, spisovatel, a filozof, se narodil v roce 1955. Vystudoval geologii na Univerzitě Karlově v Praze. Od roku 1980 působí v Akademii věd, od roku 2004 je ředitelem jejího Geologického ústavu. Spolupracoval na třiceti knižních titulech, texty publikuje v řadě časopisů, například Vesmír a Respektu. V roce 2007 získal Cenu ministra životního prostředí za přínos k popularizaci české vědy. V roce 2009 získal Cenu Nadace VIZE 97.

[Hospodářské noviny, 23.–25. dubna 2010]

Šetrné domy? Do pěti let budou běžné je název rozhovoru redaktorky **Kataríny Zghútové** s místopředsedou České rady pro šetrné budovy **Petrem Vogelem**.

Jak vlastně vznikla Česká rada pro šetrné budovy?

Její založení je nápad můj a mého kolegy ze společnosti EkoWATT, kde oba působíme. Celá myšlenka vznikla jako v tu dobu ještě studentský projekt a vyústila v již půl roku fungující neziskovou organizaci. Stavební průmysl a budovy mají obrovský dopad na životní prostředí. Pro příklad: z pohledu spotřeby pevných materiálů má stavebnictví svůj podíl celosvětově až 30 procent, budovy spotřebovávají celkově až 40 procent energií. Kromě toho budovy vyprodukují celosvětově asi 30 procent odpadů a asi 40 procent skleníkových plynů do atmosféry. Dnešní šetrné budovy dokážou jít na polovinu, někdy až desetinu těchto vlivů na životní prostředí oproti klasickým budovám.

Oč šlo v původním projektu?

Projekt pod názvem Šetrné budovy úspěšně zorganizoval mezinárodní konferenci a rozjezd webových strán-

nek s identickým názvem. Celá aktivita byla pod záštitou hlavičky Challenge Europe – Low Carbon Futures s podporou americké ambasády, Britské rady a také s podporou různých neziskových organizací. Díky kontaktům, které jsme v rámci projektu získali, a díky obchodním kontaktům ze společnosti EkoWATT jsme se spojili s třinácti zakládajícími partnery. Ti nás podpořili jak finančně, tak svým know-how a podporou dalších obchodních kontaktů. 15. září loňského roku tak mohla vzniknout Česká rada.

Mezi těmi třinácti členy jsou i velké realitní společnosti...

Na české půdě není prozatím mnoho firem, které se tematikou ekologické výstavby zabývají. Ale těch pár, co tu je, je pro věc opravdu zapáleno.

Těch třináct spoluzakladatelských firem je v radě hlavně z ekologických důvodů, nebo jsou v tom i jiné úmysly? Zájem o členství spojuje několik motivačních faktorů. Netajíme se tím, že jsme ekologové, kteří umí brát v úvahu byznys. Naopak jsme přesvědčeni, že do budoucna má tento zelený byznys velké šance. Firmám může členství v radě přinést kromě jiného zviditelnění na trhu tady i v zahraničí.

Jak se vám jednalo například se Skanskou? Je to jedna z největších zakládajících firem...

Skanska má dlouhodobou strategii orientace na ekologickou výstavbu. V tom, jestli se má stát členem rady, měla jasno již od začátku. Mezi další velké spoluzakladatele patří například Sekyra Group. Ta si myslí, že do pěti deseti let se zde nebudou prodávat jiné budovy než právě v šetrném standardu.

Není to trochu krátká doba na to, změnit úplně povědomí o šetrné komerční výstavbě?

Skutečně si myslím, že tento trend je exponenciální. Na příkladu firem ze zahraničí je vidět, jaký ekologické stavby zažívají boom. Ten boom má punc dobrého byznysu, ale také sociální odpovědnosti.

Jaké byly původní cíle při zakládání rady?

Jde o celé portfolio cílů: je to jak vzdělávání veřejnosti, tedy boření mýtů ko-

lem šetrných staveb, tak vzdělávání byznysu, tedy firem, které chtějí jít podobným směrem jako my, a zatím nemají to správné know-how. Důležité je pro nás sdružování firem, které smýšlejí podobně jako my. V neposlední řadě je naším cílem zavedení certifikačního systému budov vhodného pro české prostředí. Od tohoto systému si slibujeme opravdu hodně. Například v zahraničí funguje jako marketingový nástroj svědčící o kvalitě budovy. Pokud se do našeho prostředí povede tento certifikační systém zavést a dát mu dostatečnou prestiž, bude vytvořeno určité měřítko kvality budov, kterým se bude moci řídit celý trh.

Jak byste zhodnotil první půlrok působení?

Ten půlrok je poměrně krátká doba už jenom proto, že od září do prosince prodělávala rada určitou zakládající fázi. Hledali jsme další strategické partnery, partnerské organizace, finance pro další rozvoj. Co se nám podařilo: v prosinci jsme měli již 36 zakládajících partnerů a dva důležité strategické. Jde o Národní divadlo a Národní technickou knihovnu. V rámci vzdělávání veřejnosti jsme již zorganizovali přednášku významného amerického architekta, přednášku na téma přírodních materiálů a akci zaměřenou na šetrné osvětlování budov. Z odborné stránky rozběhla rada pracovní skupiny zaměřené například na šetrný urbanismus, rekonstrukce budov komunistického dědictví nebo na veřejné šetrné budovy či rekonstrukce historických budov. Je jich celkem osmnáct.

Řešíte i spolupráci s vysokými školami?

Jednáme velmi otevřeně o strategickém partnerství s Českým vysokým učením technickým v Praze. Naším cílem je spojit byznys s akademickou půdou a do budoucna také třeba zprostředkovávat takzvané green jobs. Chceme vyselektovat již na akademické půdě studenty, kteří se o problematiku šetrné výstavby zajímají, a umět jim zprostředkovat kontakty v oboru.

Jak vlastně chápete pojem šetrná budova?

Šetrná budova nemá specifické architektonické, ale funkční znaky. Jde o še-

trnost se zdroji: materiálem, energií, vodou. Dále o šetrnost k lidem, uživatelům budovy. Budova má dávat lidem komfortní přirozené prostředí plné denního světla, komfortní teploty, čistého vzduchu, správné vlhkosti a podobně. Spíš než technologické principy využívá přírodních principů jako například slunce, teploty zeminy, tepelné akumulace, přirozeného proudění vzduchu a dalších. Důležitá je také souvislost budovy a dopravy. Poslední, avšak neméně důležitou vlastností je finanční stránka. Budovy jsou ve svém provozu méně nákladné, a jsou tak šetrnější ke svým vlastníkům, pronajímatelům či nájemcům. Šetrná budova je tedy celý komplex funkčních znaků a tím cílí výš než takzvané nízkoenergetické či pasivní stavby, které mají pouze některé z vyjmenovaných vlastností.

Má Česko potenciál k tomu, aby se zde šetrná výstavba pevně zakořenila?

Myslím, že pokud Češi tuto problematiku správně uchopí, mohou v ní do budoucna nad ostatními klidně vynikat. Do pěti až deseti let by se mohla stát výstavba šetrných budov klidně standardem.

Jenže například výstavbu nízkoenergetických bytových domů realizuje zatím v Česku pouze jediná firma, a to JRD. Proč jste začali pomýšlet na ekologickou výstavbu tak pozdě?

JRD není jediná, ale je fakt, že figuruje na špici trhu. Základem je hlavně informovat a přesvědčit veřejnost. Ani byty společnosti JRD se zatím příliš neprodávají jen proto, že by byly šetrné k životnímu prostředí. Hrají zde roli i jiné aspekty, jako například příjemné klima uvnitř takového bytu a podobně. Myslím si však, že se to zásadně změní v nejbližší době. Již nyní se začíná poptávka významně přetvářet. Začíná se postupně hledět i na dopad bydlení na životní prostředí.

Rozšíří se ekologická výstavba rychleji u rezidenčních, nebo komerčních staveb?

Určitě v rezidenční výstavbě. Důkazem je i to, že většina postavených kvalitních domů je právě rodinných a bytových. Hlavní rozdíl je v tom, že zatímco u rodinného domu se investor stává i koncovým uživatelem, u komerční

výstavby je tomu jinak. Investor hoto-
vou budovu prodává, a tak nemusí mít
takový zájem na tom, jak bude budova
šetná k životnímu prostředí, respekti-
ve úsporná v případě energií.

*Ucházíte se o členství v celosvětovém
sdružení World Green Building Coun-
cil. V jaké fázi se nyní nacházíte?*

Zatím v prvotní. Jelikož jde o význam-
nější finanční zásah do rozpočtu rady,
řešíme nyní, v jakém časovém hori-
zontu by bylo optimální do tohoto
sdružení vstoupit. Nic nám však ne-
brání ve spolupráci s ostatními rada-
mi například v Německu, v Rakous-
ku, ve Spojených státech amerických,
v Rumunsku nebo ve Velké Británii.

*Jak lze získat členství v České radě pro
šetrné budovy?*

Firmy musí mít stejnou vizi jako Čes-
ká rada pro šetrné budovy. Nezavírá-
me dveře firmám, které zatím za sebou
žádnou šetrnou stavbu nemají. Jelikož
je jich tady momentálně opravdu málo,
z naší strany by to bylo nelogické.
Máme spíše inkluzivní filozofii než po-
litiku exkluzivní uzavřené organizace.

*Jaké povinnosti z členství v této radě
vyplývají?*

Povinnosti zatím nejsou oficiálně zfor-
mulovány. Minimálně však jde o spolu-
zodpovědnost za činnost rady ve smys-
lu již zmíněných pracovních skupin.
Myslíme si totiž, že za myšlenku šetr-
né výstavby by se firmy neměly posta-
vit pouze finančně, ale i svou činnos-
tí a svými zkušenostmi z praxe. To se
nám momentálně daří, řekněme, u 70
až 80 procent členů.

*Vnímáte aktivnější zájem ostatních fi-
rem o šetrné stavby?*

Ano, tento aktivní zájem sledujeme.
Po první vlně, kdy jsme nabrali po-
měrně hodně firem, však cítíme mírné
ochlazení. Získávat další firmy je nyní
mnohem problematičtější už jen z toho
důvodu, že ti největší nadšenci našimi
členy již jsou.

*Předpokládám, že náklady na výstav-
bu šetrné budovy budou vyšší než u té
klasické.*

To je typický předpoklad, ale není úpl-
ně správný. Razantně šetrná budova,
která sráží dopad na životní prostředí

na pětinu až desetinu oproti klasické
budově, může být investičně levnější.
Víceinvestici zpravidla tvoří techno-
logie, kvalitnější řešení fasády budo-
vy a podobně. Pokud je však budova
architektonicky kvalitně vyřešena, ne-
musí pak jít o žádné vícenáklady. Ar-
chitektonické strategie šetrnosti staveb
a energetická koncepce budovy vás in-
vestičně nic nestojí.

*Jednou z pracovních skupin rady jsou
i Šetrná divadla, usilující o rekon-
strukce divadelních budov, aby byly
šetrnější k životnímu prostředí. Je to
vůbec možné, vzhledem ke stáří a ar-
chitektuře divadel?*

Za touto velice aktivní pracovní skupi-
nou stojí Národní divadlo, které ve svém
nitru skrývá velmi šetrné principy. Mám
na mysli například fotovoltaiku na stře-
še, využívání vltavské vody k vytápění
či chlazení, rekuperace tepelné energie
z diváků v sále a podobně. Tyto zkuše-
nosti chtějí předávat dál. Do dvou mě-
síců by proto mělo proběhnout sezení
s ostatními řediteli českých divadel, kde
budou představeny jak technické prin-
cipy, tak možnosti financování tako-
vé rekonstrukce. V případě Národního
divadla byla rekonstrukce financována
externí firmou v podstatě formou lea-
singu, přičemž profitovat by měla právě
z těch úspor, které budova divadla má.
Externí firma také nese případné riziko
toho, že by nedošlo k rekonstrukci k tako-
vé úspoře, jaká se očekávala.

*Jedná se o takových rekonstrukcích
i s jinými institucemi?*

Jednáme například s Národním mu-
zeem nebo s reprezentanty pražských
municipalit.

*Jaké jsou plány České rady pro šetrné
budovy v nejbližších měsících?*

Momentálně připravujeme velkou akci,
která se bude věnovat certifikaci budov.
Akce se zúčastní významné zahraniční
kapacity, jež mají s mezinárodní certifi-
kací budov dlouholeté zkušenosti. Bu-
dou představeny jednotlivé koncepce
britského, německého nebo americké-
ho systému. Připravili jsme také před-
nášku významného britského architekta
Gordona Abbotta, který ve Velké Bri-
tánii staví razantně ekologické budovy.

[Lidové noviny, 8. dubna 2010]

Architekt, který příliš vyčníval je ná-
zev článku architekta **Petra Pelčáka**
věnovaný výročí narození významné-
ho představitele českého funkcionalis-
mu **Bohuslava Fuchse**.

Bohuslav Fuchs. Muž spojený s brněn-
ským funkcionalismem je v zahrani-
čí patrně nejznámějším českým archi-
tektem 20. století. Jeho život přitom
do značné míry zrcadlí český osud této
epochy. Komunistický režim však výji-
mečného muže ničil umělecky i lidsky.
Typickou pro brněnskou funkciona-
listickou generaci, které byl vůdčím
příslušníkem, byla už skutečnost, že
nepocházel z bývalého zemského hlav-
ního města, ale z venkova. Podobně
jako další významní funkcionalisté Jo-
sef Polášek, Jan Víšek, Bedřich Roze-
hnal, Vilém Kuba, Otto Eisler či Ernst
Wiesner. Ve Všechovicích poblíž Hos-
týna vlastnil jeho otec obchod, dobo-
vou řečí koloniál. Bohuslav Fuchs od-
chází roku 1910 do Brna, aby studoval
na zdejším stavebním oddělení Státní
průmyslové školy.

Moderní architektura

Odtud přešel roku 1916 přímo k „za-
kladateli české moderní architektu-
ry“, jak bývá často nazýván Jan Ko-
těra, do Speciální školy na Akademii
výtvarných umění v Praze. Dostal tak
nejlepší odbornou i společenskou prů-
pravu, jakou bylo možné tehdy v Ze-
mích koruně české v disciplíně archi-
tektury získat.

Tu také dokázal zakrátko skvěle vyu-
žít. Vedle architektury se Fuchs věnu-
je také urbanismu a roku 1923 se zú-
častní i soutěže na regulaci Prostějova.
Na výstavě soutěžních návrhů se v Pro-
stějově setkává s brněnským městským
architektem Jindřichem Kumpoštem,
který ho zve do Brna ke spolupráci
na svém úřadu.

Bílou kostkou to začalo

Fuchs nabídku přijal a jeho život
a tvorba tak zůstaly celoživotně spo-
jeny s tímto městem. Roku 1925,
po odchodu Jindřicha Kumpošta, se
ve svých třiceti letech dokonce na čty-
ři roky stal hlavním městským archi-
tektem. To se už ke stavbě připravoval
jeho návrh Zemanovy kavárny v parku

Okružní třídy. Jednoduchý bílý kubus s železobetonovou kostrou a velkými ocelovými výkladci hlavního kavárenského sálu, které lze v létě spustit pod zem, a cele jej tak otevřít městu, přináší do brněnského prostředí naprosto novou estetiku.

Zdroj: MF Dnes

Zemanova kavárna

Svým vznikem roku 1925 také zahajuje éru dnes legendárního brněnského „bílého funkcionalismu“. Jde však také o pilotní realizaci celé československé architektonické avantgardy. Svým originálním pojetím jí zajišťuje i významné, byť dosud stále nedocenené, místo ve světových dějinách stavebního umění 20. století.

Zemanova kavárna byla ostatně roku 1964 příznačně zbořena. Dnes známe jen její repliku z poloviny 90. let. Při svém vzniku však zahájila řadu mezinárodně významných Fuchsových brněnských realizací druhé půle 20. let. Na prvním místě je to zejména hotel Avion, místo schůzek brněnského Devětsilu a celé meziválečné avantgardy. Dále pak Škola pro ženská povolání Vesna, navržená ve spolupráci s Josefem Poláškem. Následují domov Elišky Machové, pavilon města Brna na Výstavě soudobé kultury, trojdům v kolonii vzorového bydlení Nový dům, Masarykův domov mládeže, Moravská banka vyprojektovaná spolu s Ernstem Wiesnerem nebo městské lázně v Zábrdovicích.

Brno je v té době bohatým evropským městem, Československu dosud přejí štěstí a Fuchsovy návrhy tvoří špičku evropské avantgardní architektury. Roku 1929 mu také vychází první monografie ve švýcarské Basileji. O tři roky později je zastoupen na slavné výstavě newyorského Muzea moderního umění The International Style, která uvedla funkcionalismus na americkou scénu.

Křivky a oblíny...

Jeho stavby jsou také zařazeny do učebnice typologie absolventa Bauhausu Ernsta Neuferta Bauentwurfslehre, která se užívala po celá desetiletí na celém světě. V této době však Fuchs opouští prismatickou funkcionalistickou estetiku konce 20. let. Začíná pracovat s půdorysnými křivkami, oblými objemy a přírodními materiály, čímž se stává vedle Vladimíra Grégra a později bratrů Lubomíra a Čestmíra Šlapetových jedním z mála našich představitelů organické větve moderní architektury.

Jejími skvělými příklady z druhé půle 30. let jsou zejména termální koupaliště Zelená Žába v Trenčianských Teplicích, vily v Mokré Hoře, Heřmanově Městci či brněnských Pisárkách, zdejší budova vojenského velitelství nebo tovární sídliště rodinných domů ve Skryjích u Tišnova.

Jeho stavebníkem byla firma Aka. Bohuslav Fuchs ji založil roku 1932 spolu se svým bratrem Augustinem a manželkou Drahomírou a se záměrem produkovat a prodávat moderní interiérová zařízení dle vlastních návrhů, a to od nábytku přes nápojové soupravy a vázy až po bytové textilie. Roku 1938 Fuchsova firma Magazín Aka měla už prodejny v Brně, Praze, Olomouci a Ostravě.

Ve 30. letech se však Bohuslav Fuchs vedle svého architektonického díla dále neprofiloval pouze jako špičkový funkcionalistický designér, nýbrž také jako přední československý urbanista. Nejvýše byly oceněny jeho návrhy z velkých soutěží na urbanistický rozvoj města Brna z roku 1927 (společně s Josefem Peňázem a Františkem Sklenářem) a roku 1933 (s Jindřichem Kumpoštem a Františkem Sklenářem).

V té době byl Fuchs také aktivním členem redakční rady kulturně politického časopisu Index Bedřicha Václavka. Zasloužil se také o znovuoživení československého členství ve vlivné mezinárodní organizaci prosazující moderní architekturu a urbanismus CIAM (francouzská zkratka pro Mezinárodní kongresy moderní architektury). Ta byla založena roku 1928

ve Švýcarsku Le Corbusierem za podpory mecenášky Hélyne de Mandrot. Na počátku 30. let však přerušila se svou československou odbočkou pracovní styk, a to kvůli jejím ultralevicovým politickým postojům reprezentovaným zejména Karlem Teigem.

Bohuslavu Fuchsovi se podařilo nejen zpřetrhané vazby se CIAMem navázat, ale jím založená nová brněnská skupina iniciovala i ustavení regionální sekce CIAM-OST sdružující Československo, Maďarsko a Polsko. V roce 1937 uspořádala i konferenci v Brně a Zlíně za účasti mecenášky Hélyne de Mandrot.

Fuchs pedagog

Za dveřmi však už stála druhá světová válka. Ta přinesla zákaz veškeré stavební činnosti, takže i ztrátu realizačních příležitostí architektů. Fuchs se na jejím začátku uplatnil alespoň jako profesor na Škole umění ve Zlíně, kterou z jeho iniciativy založil Jan Baťa.

V pedagogické činnosti pokračoval i po válce, kdy byl jmenován profesorem Odboru pozemního stavitelství a architektury na Vysoké škole technické Dr. Edvarda Beneše v Brně. Jenomže pak se doba začala rychle měnit pod náporom komunistů usilujících o co nejrychlejší převzetí moci ve státě prospěšovaném sovětskými agenty a jejich informátory. Národnostně holokaustem i vyhnáním Němců „pročištěnou“ zemi připravila navíc heydrichiáda i odboj o část elit. Zbytky navíc traumatizovala předválečná mnichovská zrada západních spojenců.

Znárodnění, vyhazov a soud

Plánování se ovšem stalo velkým tématem doby v celé poválečné Evropě, takže ještě na sedmém kongresu CIAMu v anglickém Bridgewateru sklídily velkou pozornost regionální plány moravských aglomerací, které pod vedením Bohuslava Fuchse a Jindřicha Kumpošta zpracoval Zemský studijní a plánovací ústav v Brně. V Česku vyšly tyto plány ve zvláštním čísle brněnské kulturní revue Blok, na jejímž vydávání se po válce Bohuslav Fuchs podílel. Ale už roku 1948 byla zestátněna

Fuchsova rodinná firma Aka včetně továrny ve Skryjích u Tišnova. A v roce 1950 byla zlikvidována i jeho soukromá projekční praxe.

Fuchs byl však dobrý diplomat. Jeho postavení v brněnské společnosti, které vyrůstalo z dosud uznávaných zásluh o architekturu i kulturní klima moravské metropole obecně, se zdálo být i po komunistickém puči zabezpečené. Ztratil sice možnost architektonické tvorby, ale spolu se svými funkcionalistickými souputníky, profesory Bedřichem Rozehnalem a Milošem Kopřivou, udržovali na brněnské architektonické škole atmosféru nepoznamenanou nastupujícím komunistickým terorem a jeho „výtvarným“ projevem, socialistickým realismem.

Zdroj: Wikipedia

Hotel Avion

České komunisty však vystrašilo maďarské povstání a možná liberalizace po Chruščovově kritice stalinismu. Takže se na počátku roku 1958 roz-

hodli zajistit si svoje mocenské pozice monstrózní celonárodní politickou čistkou. Rektor brněnské techniky, který dosud hájil svůj pedagogický sbor, byl odvolán a ve funkci ho vystřídal obávaný stalinista Vladimír Meduna. Profesori Kopřiva, Rozehnal i Fuchs byli okamžitě vyhozeni ze školy. S Bedřichem Rozehnalem i Bohuslavem Fuchsem byly navíc vedeny vykonstruované soudní procesy s cílem je uvěznit, což se v případě Bedřicha Rozehнала skutečně podařilo.

Trest bez zločinu

Mezinárodně známější Bohuslav Fuchs byl v létě 1961 odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky nepodmíněně. Proti tomuto rozsudku se odvolal okresní prokurátor, který trest shledal neúměrně nízkým. Proces se tedy táhl dál, až byl v roce 1963 na základě amnestie prezidenta republiky zastaven. Architekt Fuchs byl pak rehabilitován až roku 1968.

Tento vykonstruovaný proces postavil režim na obžalobě, že se oba profesori nezákonně obohacovali, protože své práce honorovali jako architekturu, zatímco prý ve skutečnosti žádnou architektonickou kvalitu nemají. Během soudního líčení v roce 1962 Fuchs paradoxně zvládl získat první cenu v prestižní soutěži na přístavbu k budově Národního divadla v Praze. Své vítězství obhájil i ve druhé soutěži vypsané o dva roky později. Oba jeho soutěžní návrhy přiblížily naši architekturu opět světovému dění. Přinesl do ní mimo jiné motiv bezrámové skleněné závěsové fasády, kterou u nás poprvé provedl až o deset let později Karel Prager na budově parlamentu na Václavském náměstí.

Tání tuhých ledů československé diktatury proletariátu sice přineslo v roce 1966 Bohuslavu Fuchsovi titul umělce zasloužilého a v roce 1968 národního, jenomže s ruskými tanky se na svá místa vrátili i čeští stalinisté. Fuchsova naděje na realizaci dostavby Národního divadla počala slábnout.

V roce 1972 navíc jeho řidič na služební cestě ve věci tohoto projektu do Prahy těžce havaroval. Fuchsova vitalita začala ochabovat, takže Husákovým normalizátorům ulehčil situaci.

Když roku 1972 zemřel, stala se účast na jeho pohřbu věcí osobní odvahy. Tak skončil muž, který své zemi zajistil místo ve světových dějinách umění této epochy, ale ve své vlasti se stal nežádoucí osobou.

Už za Fuchsova života přijížděli od šedesátých let 20. století do Brna architekti i studenti oboru z celého světa, aby zhlédli jeho stavby doposud vzrušující svou moderností. Bohužel je po jejich konfiskaci či znárodnění nacházeli vesměs v žalostném stavu.

Jakoby i ony nesly trest svého autora, který v našem malém prostředí příliš vyčníval.

Bohuslav Fuchs

Narodil se 24. března 1895 ve Všechovicích nedaleko Hostýna.

Významný český architekt a urbanista byl předním představitelem české moderny a brněnské funkcionalistické školy.

Mezi roky 1923 a 1929 působil jako architekt brněnského stavebního úřadu, v letech 1947 až 1958 jako univerzitní profesor a děkan fakulty architektury a pozemního stavitelství.

Titul Národní umělec mu byl udělen v roce 1968. Zemřel 18. září 1972 v Brně.

Mezi jeho nejznámější brněnské stavby patří Ze-manova kavárna či hotel Avion.

[MF Dnes, 26. března 2010]

-tb-

Ministerstvo pro místní rozvoj spouští rychlou finanční pomoc lidem v zatopených oblastech

Ministerstvo pro místní rozvoj spouští rychlou finanční pomoc lidem v zatopených oblastech ve formě příspěvku 30 000 korun. Obce mohou navíc požádat o dotaci na nákup nebo výstavbu ubytovacích jednotek. Připraven je i příspěvek 150 000 korun občanům, kteří přišli o bydlení a dále také dotace na úhradu nákladů na demolici stavby.

Jednorázová třicetitisícová dotace je určena domácnostem na obnovení jejího základního vybavení. Lidé o ni mohou požádat pomocí jednoduchého formuláře prostřednictvím starosty své obce.

Občané mohou dále žádat o finanční příspěvek ve výši 150 000 korun. Ten je možné získat na jednu bytovou jednotku. Příspěvek poskytuje krajský úřad na základě písemné žádosti, kterou za občana podá obec na Ministerstvo pro místní rozvoj.

Obce, na jejichž území byl vyhlášen krizový stav, mohou také žádat o dotaci až 200 000 korun na nákup a výstavbu ubytovacích jednotek. Náhradní ubytování pro občany musí splňovat minimální standard zahrnující WC, rozvody vody a elektřiny.

Dotaci na úhradu nákladů na demolici stavby, kterou poničila povodeň, můžou získat obce i občané. Výše dotace plně pokrývá náklady spojené s demolicí.

„Lidé v tuto chvíli potřebují pomoc se zajištěním základních potřeb. Prvotní dotace pomůže domácnostem se zachováním jejich základních funkcí. Na první rychlou pomoc má ministerstvo připraveno 300 milionů korun. O případném navýšení této částky budeme jednat v následujících dnech s Ministerstvem financí,“ uvedl ministr Vondruška.

O dotace z programu Obnova obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou mohou

žádat obce a kraje. Dotace z tohoto programu jsou určeny hlavně na opravu a pořízení dopravních komunikací, veřejných prostranství, staveb a zařízení v majetku obcí a krajů. Ministerstvo pro místní rozvoj uspořádá pro starosty obcí seminář jak správně žádat o dotace z tohoto programu.

Státní fond rozvoje bydlení mohou občané žádat o nízkouročené úvěry na opravu a pořízení bydlení. Maximální výše úvěru je 150 000 a 850 000 korun.

Potřebná dokumentace pro požádání o dotace je dostupná na stránkách Ministerstva pro místní rozvoj. Starostové obcí mohou žádat o bližší informace na čísle 224 861 153.

[Tisková zpráva MMR z 20. 5. 2010. Dostupné na: <<http://www.mmr.cz/Pro-media/Tiskove-zpravy/2010/MMR-spousti-rychlou-pomoc-pro-domacnosti-v-zatopen>>]

Novela zákona zprůhlední a zjednoduší veřejné zakázky

Poslanecká sněmovna přijala komplexní novelu zákona o veřejných zakázkách, kterou připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj. Pokud novelu podepíše prezident, budou se veřejné instituce řídit novými pravidly od poloviny září. Součástí novely je i evropská směrnice o podpoře čistých a energeticky účinných vozidel.

Hlavním cílem novely bylo již od počátku posílení transparentnosti veřejných zakázek a nastavení jednodušších a jasnějších pravidel pro nakládání s veřejnými prostředky. Jedním z klíčových bodů je i vyšší důraz na hospodárnost.

Zadavatel totiž bude muset do nastavení hodnotících kritérií promítnout skutečnou ekonomickou výhodnost projektu. Hodnocení bude tedy odrážet vztah hodnoty a ceny a zadavatel tak bude nucen již dopředu vymezit, co je pro daný předmět zakázky nejhodnější řešením.

Novela klade zároveň velký důraz i na to, aby zadávací řízení bylo co nejsnáze kontrolovatelné ze strany dotčených podnikatelů a veřejnosti vůbec.

Jedním z takových opatření je i povinnost číst nabídkovou cenu již při otevírání obálek s podanými nabídkami. Všichni účastníci tak budou tuto hodnotu znát od počátku a zadavatel již nebude mít možnost s vyšší nabídkové ceny manipulovat.

V případě, že zadavatel použije v rámci řízení losování, bude muset umožnit všem účastníkům, aby si zkontrolovali losovací zařízení. Cílem je samozřejmě zabránit jakémukoli ovlivňování průběhu. Nově se zavádí i povinná účast notáře při losování.

Novela reflektuje i požadavky na zlevnění průběhu zadávacího řízení. Významným posunem je předkládání všech dokladů v kopii. Ruší se tak současná praxe, kdy účastníci museli povinně překládat originály či ověřené kopie dokumentů a jejich pořízení tvořilo značné finanční břemeno pro dodavatele. Na druhou stranu bude mít zadavatel možnost vyžádat si originály či ověřené kopie od vítěze veřejné zakázky. Pokud se prokáže, že dodavatel v řízení předložil doklady neodpovídající skutečnosti, bude mu zakázána účast ve všech veřejných zakázkách na dobu tří let.

Ministerstvo vychází vstříc i požadavkům na ekologické aspekty zakázek. „Při pořizování dopravních prostředků bude mít zadavatel nově povinnost zohlednit energetické a ekologické provozní dopady. Při výběru automobilu bude muset klást důraz na spotřebu pohonných hmot a emise,“ uvedl ministr pro místní rozvoj Rostislav Vondruška.

Další významná změna bude postihovat největší veřejné zakázky v hodnotě nad půl miliardy korun. K těmto zakázkám se bude vyjadřovat Ministerstvo financí zejména z pohledu vlivu na vnitřní zadlužení České republiky.

[Tisková zpráva MMR z 20. 5. 2010. Dostupné na: <<http://www.mmr.cz/Pro-media/Tiskove-zpravy/2010/Novela-zakona-zpruhledni-a-zjednodusi-verejne-zaka>>]

Data ze satelitního účtu cestovního ruchu ČR zkvalitní podmínky pro rozvoj odvětví

Novinky z oblasti Satelitního účtu cestovního ruchu ČR představili na mezinárodní konferenci, která se konala 12. května 2010, zástupci Ministerstva pro místní rozvoj, Českého statistického úřadu a Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO). Poslední modul, který má nyní ČR k dispozici, ukazuje data o zaměstnanosti v oboru.

Satelitní účet cestovního ruchu ČR, který má v budoucnu sloužit jako komplexní zdroj informací v tomto odvětví, už je téměř kompletní. Pracovníci Českého statistického úřadu dnes zveřejnili data z devátého modulu Zaměstnanost. Celkem bude modulů deset.

„Jestliže chceme dělat dobrý marketing cestovního ruchu, musíme ho podložit kvalitními makroekonomickými analýzami. Právě ty nám poskytnou všech deset tabulek Satelitního účtu,“ uvedl při zahájení konference ministr pro místní rozvoj Rostislav Vondruška.

V roce 2008 pracovalo v českém cestovním ruchu 241 tisíc osob, z toho 52 procent žen. Statistiky ukázaly, že odvětví cestovního ruchu je především doménou mladých lidí. Pracovníci do 35 let tvoří 41 procent. Obecně zde pracuje méně vysokoškoláků, pouze 11 procent. Celostátní průměr národního hospodářství je přitom 17 procent.

Satelitní účet cestovního ruchu by měl tvořit základní rámec pro všechna statistická data a analýzy. Cílem je především porovnatelnost dat mezi jednotlivými státy. Podle Antonia Massieu, ředitele Odboru statistiky a satelitních účtů z UNWTO, je satelitní účet významným přínosem pro partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem. Díky přesnosti dat by mohl napomáhat k realizaci projektů PPP v cestovním ruchu.

Se zapojením všech deseti modulů Satelitního účtu cestovního ruchu ČR počítají statistici v příštím roce.

V Česku se sestavuje plnohodnotný systém satelitního účtu od roku 2006, od této doby se totiž bilancuje nabíd-

ková a poptávková strana. Data satelitního systému pocházejí z šesti hlavních zdrojů. Z hlediska poptávky statistici provádějí šetření o návštěvnosti v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu a o příjezdovém cestovním ruchu. Dalšími zdroji dat jsou šetření o výjezdovém a domácím cestovním ruchu a platební bilance České národní banky. V nabídkové straně sledují statistiky národního účetnictví.

V Evropě má národní satelitní účet zavedeno více než 15 států. Kompletní není zatím nikde.

Přesná čísla a konkrétní data jsou k dispozici na webových stránkách MMR a ČSÚ.

[Tisková zpráva MMR z 12. 5. 2010. Dostupné na: <<http://www.mmr.cz/Pro-media/Tiskove-zpravy/2010/Data-ze-Satelitniho-uctu-cestovniho-ruchu-CR-zkval>>]